

ПРИВІЛЕЇ ПОЛЬСЬКИХ КОРОЛІВ ЯК ДЖЕРЕЛО ПРАВА У ГАЛИЧИНІ У СКЛАДІ ПОЛЬСЬКОГО КОРОЛІВСТВА (1387-1569 pp.)

PRIVILEGES OF POLISH KINGS AS A SOURCE OF LAW IN GALICIA AS PART OF THE KINGDOM OF POLAND (1387-1569)

Олійник Ю.В.,

магістр права юридичного факультету

Львівського національного університету імені Івана Франка

У статті розкрито причини укладення привілеїв королів Польського королівства, їх значення для правового регулювання суспільних відносин у Галичині XIV-XVI ст. Розкрито основні засади процедури видання та дії привілеїв. Значну увагу зосереджено на окремих привілеях, які мали найбільш вагоме правове значення, здійснено їх аналіз.

Ключові слова: привілеї, джерела права, Галичина, Польське королівство, шляхта.

В статье раскрыты причины заключения привилегий королей Польского королевства, их значение для правового регулирования общественных отношений в Галичине XIV-XVI вв. Раскрыты основные принципы процедуры выдачи и действия привилегий. Значительное внимание уделяется отдельным привилегиям, которые имели наиболее важное правовое значение, осуществлен их анализ.

Ключевые слова: привилегии, источники права, Галичина, Польское королевство, шляхта.

Article deals with the reasons for adoption privileges of kings of the kingdom of Poland and their significance for the legal regulation of social relations in Galicia XIV-XVI centuries. The basic principles and procedures for issuance of privileges are solved. Special attention is focused on the individual privileges that was most ponderable legal significance, performed their analysis.

Key words: privileges, sources of law, Galicia, Kingdom of Poland, szlachta.

Постановка проблеми. На сьогоднішньому етапі існування та розвитку української державності, на етапі самоідентифікації України, як могутньої європейської держави, важливе значення має об'єктивне переосмислення історії держави і права України. У сучасних умовах національні юридичні школи все більше уваги приділяють поглибленому та неупередженому вивченню праводержавницької спадщини українського народу, історичної пам'яті, як основи майбутнього правового розвитку. Ведуча роль покладається на історію держави і права України, що оперує чіткими принципами пізнання та прослідкування зародження правових інститутів на українських землях, які формували сучасну українську правову систему впродовж століть. Вагоме значення має розповсюдження на українські землі іноземних правових елементів в тому числі і королівських привілеїв, їх встановлення та подальше виконання, їх взаємодія з тогочасним українським суспільством. Значний інтерес становить науковий аналіз інтегрування королівських привілеїв в джерела права Галичини у XIV-XVI ст., що дасть можливість для глибшого розуміння специфіки та полігамності українського правотворення.

Стан дослідження. Вивчення періоду правового статусу українських земель в 1387-1569 pp. має вагоме значення для розуміння праводержавницького розвитку України, оскільки після занепаду могутньої Галицько-Волинської держави важливо простежити правовий розвиток на українських землях. На сьогоднішній день чимало вчених істориків та правників займаються даним питанням, а саме правовим статусом українських земель в складі інших держав. Значним внеском у дослідження галицької історії

є праці І. Бойка [1], Б.Тищика [2], М.Капралія [3], В.Кульчицького [4], в яких ґрунтовно проаналізовано різноманітні правові, політичні та соціальні аспекти в історії держави і права України, зокрема і Галичини. Вітчизняної історично-правової літератури щодо правового статусу Галичини є достатньо проте вона не втрачає актуальності оскільки є показником того, що історична пам'ять України є багатогранна і має безліч аспектів, які є дискусійними. Об'єктом дослідження є привілеї польських королів як джерело права у XIV-XVI ст., а предметом –закономірності та особливості прийняття та дії привілеїв польських королів. **Метою** дослідження є поглиблення історико-правових знань щодо закономірностей та особливостей дії привілеїв польських королів, їх застосування в Галичині в XIV-XVI ст.

Виклад основного матеріалу. Як видається, доцільно з'ясувати сутність слова «привілеї», розкрити його етимологічну та правову природу. Привілеї (лат. privilegium – з'єднання слів: privus – особливий і lex – закон) – виключне право, перевага, яка надається кому-небудь [5, с. 506]. За своєю первородною суттю привілеї означає унікальний закон для унікального суб'єкта державно-правових відносин. Привілеї, у період феодалізму розглядався як, монарший акт, на підставі якого певним особам чи станам надавалися ширші права або пільги у дотриманні загальнообов'язкових правил [6, с. 1107]. За своєю формою привілеї був грамотою, а саме акт правового значення, тобто писаний документ.

Виходячи з цього можемо стверджувати, що привілеї можна трактувати, як закон або документ верхівки влади виданий з метою надати певному суб'єкту

або групі суб'єктів виключне позитивне право, яке оголошує їх привілейованими у суспільстві.

Починаючи з XIII ст. польські королі видавали привілеї, як окремі державні «правди» (законо). Привілеї у 1387-1569 рр. – це нормативно-правові акти, що видавав польський король як верховний правитель стосовно встановлення, зміни чи припинення правовідносин для осіб, станів чи земель.

В своїй основі привілеї були могутнім політичним інструментом, який був спрямований на панування населенням, а не державою, тобто король видаючи такий акт на користь певної групи суспільства, в подальшому розраховував на їх підтримку та «любов» і тим самим утверджував себе, як одноособовий владика, що було характерно для часів середньовіччя. Як свідчать історичні хронічки XIV-XVI ст. за загальним правилом привілеї поділялися на одноособові й земські. Одноособові привілеї польський король видавав окремим особам – магнатам, шляхті, монастирям, церквам. Незабаром польські королі почали видавати земські привілеї для окремих станів або всієї землі, а й також видавали загальнодержавні привілеї, що стосувалися всього Польського Королівства загалом [7, с. 106]. Присутність чіткого поділу привілеїв вказує на організованість королівської влади, відпрацьованість процесу видавання та реалізації привілею.

Цікавим фактом є те, що за словами польського науковця С. Кутжеби привілеї як джерело права у Галичині в складі Польського королівства (1387-1569 рр.) не завжди мали нормативно-правовий характер [8, с. 70]. Отже, привілеї можна умовно розділити на ті, які фактично були нормативно-правовими актами та ті які були документами адміністративних, господарських, цивільних правовідносин. Оскільки привілеї були умовно кажучи «обов'язкові і профілактичні» то це вказує ще раз на їхню дієвість не тільки, як обов'язкового акта правителя, а як і вказівки чи програми.

Привілеї також можна розподілити за критерієм суб'єкта надання:

- привілеї для духовенства. В привілеї короля польського Сигізмунда III руському духовенству, митрополит Київський Онисифор Дівочка титулувався як «Архієпископ, Митрополит Київський і Галицький, і всієї Русі»;

- привілеї для шляхти та рицарів. В основному такі привілеї надавалися за допомогу королеві в боях та захисті;

- привілеї для міст. Королівські привілеї зазвичай отримували міста й містечка Польського Королівства, зокрема й Галичини. Прикладом слугують привілеї, видані з XIV ст. м. Львову. Так, привілеї польського короля Казимира III від 17 червня 1356 р. надав м. Львову магдебурзьке право, а привілеєм цього ж короля від 28 грудня 1360 р. визначив правовий статус м. Львова як автономного адміністративного центру Руського королівства [9, с. 16-17]. Окремі міста отримували особливі привілеї на право проведення великих торгів – «ярмарків» один раз (як виняток – двічі) на рік. На такі ярмарки з'їжджалися

купці з віддалених земель, маючи змогу укласти на них великі угоди на значну суму грошей. У 1389 р. польський король Владислав II Ягайло надав Городку привілей на магдебурзьке право, яким звільнив городських міщан від податків і повинностей на 12 років [10, с. 14].

- привілеї для євреїв. Ці привілеї визначили правовий стан євреїв у Польщі і Галичині на багато десятиліть, дозволяючи їм вести торгівлю з містами Чорномор'я, Туреччини, Кримським ханством, Угорщиною, Валахією, містами Східної України та Московією. Центром цієї торгівлі став Львів, що мав «право складу»: товари, які надходили з інших країн, належало спершу доставляти на місцевий ринок і продавати за діючими там цінами. Непродані у Львові товари можна було вивозити на інші ринки. Дуже часто королі, підкоряючись вимогам католицького духовенства, що представляло інтереси польського та німецького міщанства, скасовували надані євреям привілеї, забороняючи жити у сільській місцевості, обмежували у торгівлі, не допускали у ремісничі цехи та гільдії. Але через те, що ці заборони, зазвичай, вели до занепаду торгівлі та ремесла в містах, зменшення прибутків короля та міст, їх доволі швидко скасовували. Проте оселятися євреям дозволялося лише на околицях міст. Так, у передмістях галицьких міст Стрия, Самбора, Старого Самбора та Дрогобича виникли цілі вулиці, заселені євреями, чийм джерелом прибутків стали ремесло, торгівля, відкупи промислів і кредитно-фінансова діяльність [11, с. 25].

За юридичною дією в просторі, привілеї поділялись на загальнодержавні (генеральні) та регіональні (провінційні). Генеральні поширювали дію на територію всієї держави; провінційні (земські) – на шляхту однієї провінції чи землі.

Така ознака королівських привілеїв робила їх універсальним засобом керування державою та суспільством. Отже, привілеї були джерелом права, яке об'єднувало корінні землі Польського королівства та землі, які тимчасово входили до нього.

Перший загальнодержавний привілей шляхти прийнятий у м. Буда 1355 р. королем Людовиком Угорським. Останній загальнодержавний королівський привілей – Нешавський, прийнятий у 1454 р. Безперечно, регіональні привілеї за кількістю значно переважали загальнодержавні. Найважливішим для Галичини регіональним привілеєм став привілей Володислава III 1434 р., за яким на її території було поширено чинність польського законодавства [12, с. 70].

Після смерті Казимира III в 1370 році за пропозицією польських магнатів на престол вступив угорський король Людовик, який всіма засобами став прагнути затвердити свою династію на польському престолі. Однак на шляху до цього стояв Будзінський договір 1355, який ставив умовою продовження угорської династії в Польщі, наявності у Людовика чоловічого потомства. Людовик, будучи батьком двох дочок, став вживати заходів до того, щоб змінити відповідну статтю Будзінського договору. У відповідь на це польські феодалі зажадали від короля ще

більшого розширення своїх прав і вольностей, що й було зроблено виданням в 1374 р. знаменитого Кошицького привілею. За своєю структурою Кошицький привілей складався з двох частин. Перша частина скасовувала зазначену постанову Будзінського договору і містила визнання за дочками Людовика Угорського прав на спадкування польської корони. У другій частині привілею, найбільш цікавій і важливій, йдеться про подальші поступки королівської влади на користь польських феодалів [13, с. 128]. За цим нормативно-правовим актом шляхта звільнялася від податків на користь держави. Шляхта могла бути призвана на військову службу лише у випадку раптового нападу ворогів. Рицарство ставало рівним в правах з магнатами у питаннях володіння землею та звільнення від повинностей. Посада каштеляна ставала пожиттєвою, а призначали на неї лише представників місцевої еліти. Під контроль каштелянів переходили 23 міста, що раніше були опором королівської влади. Водночас скасовувався обов'язок шляхти брати участь у будівництві нових і ремонті старих замків. Умовні утримання земель знаті (на умовах служби королю) були замінені на спадкові. Шляхта звільнялась навіть від обов'язку приймати на пості короля та його військо [14, с. 185].

Кошицький привілей 1374 року став важливим етапом розвитку Польського Королівства, оскільки змінив розподілення сил правління, надавши численних прав та привілеїв магнатам, шляхті та рицарству, що в подальшому обмежувало абсолютизм короля, але надавало йому підтримку знаті. В даному випадку можна прокласти певну аналогію з Галицько-Волинською державою, де князі зазнавали великої шкоди від фактичного правління боярства.

Важливим правовим джерелом на польських землях стало німецьке право. Тут воно почало поширюватися від середини XIII ст., причому не в усній, звичайній формі, а у вигляді правових актів, та стосувалося і міст, і сіл. Його правовою підставою були локаційні привілеї, надані правителем місту чи селу (якщо вони розташовувались у його володіннях), або на підставі дозволу правителя – власника землі – поселенцям на його території. У локаційному документі зазначалося, що поселення буде користуватись німецьким правом, визначався його устрій, система управління, господарське і правове становище поселенців тощо; зауважувалось, який населений пункт «на німецькому праві» служитиме для поселення зразком [15, с. 110].

Як слушно зазначила С. Кулеєвська-Топольська, «правовою основою зарахування якоїсь осади до категорії міста був локаційний привілей» [16, с. 36]. Крім цього, правове визнання міста з боку влади могло відбутись у зв'язку з притягненням його до сплати міських податків. Поява локаційного привілею, який у багатьох випадках з точністю до дня встановлював початок міської метрики поселення, мала виняткове значення. В очах тогочасного суспільства місто, яке отримувало такий привілей, було немовби закононародженням. Саме цим пояснюється прагнення власників, незважаючи на значні витрати, отримати офіційний дозвіл на локацію [17, с. 83].

Як зазначає С. Кулеєвська-Топольська, локаційний привілей – це «королівський документ, що дозволяв заснування міста, а також надання новому місту міських прав» [18, с. 36].

Таким чином, локаційний привілей став доволі вдалим стимулом для міст, де було розвинуте міське населення. Оскільки для нього важливе значення мало становище їхнього міста у Галичині.

Єдлинський привілей короля Ягайла 1430 р., що, на прохання української шляхти Галичини, зрівняв її в правах і обов'язках з шляхтою корінної Польщі. Чотири роки потому, теж за бажанням галицької шляхти, зрівняно устрій, судівництво й адміністрацію Галичини з такими самими установами Польщі.

Вдалим виразом цього зрівняння був адміністративний поділ західноукраїнських земель на воєводства: «Руське», створене з земель – Львівської, Галицької, Перемишської й Сяноцької, «Подільське», з західного Поділля й Брацлавського, та «Белзьке», створене з повітів – Цішанівського, Равського, Белзького, Сокальського, частини Жовківського, Кам'янецького, Брідського й південно-західної окраїни Волині, приєднану до Руського воєводства Холмську землю, залишено порізно від решти західноукраїнських земель. В адміністративних центрах земель створено виборні, земські суди, а у деяких, зокрема Самборі, Стрию, Городку, Коломиї, Терезовлі, Скалі, Бузьку, Кам'янці Подільському, Лятичеві, Белзі, Городні, Красноставі, встановлено старостинські («городські») суди. Шляхта тих земель, як повноправна суспільна верства, впливала на хід внутрішньої й закордонної політики держави через сеймики, що збиралися – в Грубешові для Холмщини, у Буську для Белзчини, в Мостиськах для Перемищини, в Кам'янці для Поділля, в Сяноці для Сяніччини, у Вишні (Судовій) для Львівщини й у Терезовлі для Галицької землі.

Нарівні з загалом польської шляхти, галицька шляхта була звільнена від усяких тягарів (як співпраця при будові замків) і податків (за винятком «ланового», по два гроші від лану). Вона була зобов'язана до військової служби тільки для оборони держави та вільна від походів поза її кордони. Маючи такі великі права та майже жодних обов'язків, шляхта зросла в силі й багатстві, здобуті кривдою інших суспільних верств, тобто міщанства, а головне, цілком обезправленого селянства. Правда, поміж шляхтою і селянством існувала ще посередня верства, це «загородна» або «ходячкова» шляхта. Вона жила більшими гніздами малоземельних хліборобів на панських, шляхетських і королівських землях, за що була обтяжена певними повинностями в користь землевласників. Вона то, рекрутуючись з колишнього українського боярства, позбавленого своїх привілеїв і маєтностей, відсунута на останній рубіж суспільно-громадського життя, довго притримувалася предківської віри й національності тоді, як повноправна українська шляхта згодом цілком полонізувалася. Вже в XVI ст. губляться сліди про українські, боярські роди, тільки дрібна галицька шляхта, що притримувалася своєї націо-

нальності, належить до винятків. Українська шляхта Холмщини й Підляшшя, полонізувалася куди швидше, ніж галицька [19, с. 347].

Таким чином, приймаючи королівський привілей за «правду», але не за «істину» галицька шляхта була останнім бар'єром ополячення української знаті та княжої Галичини, що вказувало на невмирущу любов та прагнення до свободи галицьких українців, які завжди тяжіли до власної державності та права.

Польські владика добре знали, що галицька шляхта не потерпить абсолютизму і нерівності відносно польських колег по соціальному статусу і тому намагалися прискорити процес зрівняння. Прийняття Єдленського привілею мало важливе значення для Галичини. До 1434 р. Руське воєводство не мало своїх представників у королівській раді. Єдленський привілей надавав право Галичині мати таке представництво, передусім в особі каштеляна та воєводи [20, с. 25].

Невдовзі в 1454 році, був оголошений останній вседержавний Нешавський привілей, яким король обіцяв не скликати шляхетського ополчення без згоди сеймиків, а знаменита сеймова конституція 1505 р. (Радомський привілей) завершила оформлення устрою «демократії еліти», ухваливши, що надалі жодного нового закону не буде прийнято без згоди нижньої палати сейму, складеної з депутатів шляхетських сеймиків.

У 1505 р. було видано Радомський привілей, який підвищував роль вального сейму в державно-політичному житті Польського Королівства. Згідно з цим привілеєм, польський король втратив право самостійно видавати статuti та привілеї, роздавати коронні землі [21, с. 28]. Даний привілей фактично був королівським привілеєм, який в подальшому робив його не зовсім королівським, це був крок вперед до демократії, але крок назад від порядку.

У польській літературі Радомський привілей 1505 р. називають конституцією *Nihil novi* (з лат. – «Нічого нового»), адже цим актом для прийняття королем загальнодержавних нормативно-правових актів встановлювалася необхідність надання згоди вального сейму. Радомський привілей зазначав: «Оскільки загальні права і статuti держави стосуються не однієї людини, а всього народу, тому на цьому вальному сеймі в Радомі разом з усіма як доцільно та справедливо визнаємо і постановляємо, що віднині і в майбутньому на вічні віки нічого нового (*nihil novi*) не може бути встановлено нами та нашими наступниками без спільної згоди сенаторів і послів земських, бо інакше це буде шкодою для Польської держави і кожного її жителя, кривдою приватною, яка спрямована на скасування загального права та публічної свободи» [22, с. 138].

Цікавою особливістю Радомського привілею 1505 р. є визначення терміна «шляхтич» – особа у якої один з батьків був шляхтичем і походив з шляхетського роду, а він і його батьки проживали і проживають у своїх маєтках, гродах, містечках або селах згідно зі звичаями шляхти, статутами і правами шляхти Польського Королівства. Привілей також

визнавав шляхтичем того, у кого батько шляхтич, а мати належала до іншої суспільної групи, якщо він дотримувався зазначених умов і не займався діяльністю, притаманною міщанам або селянам (ремісництво, землеробство та ін.) [23, с. 33].

Джерелами права були також загальні й особисті привілеї, законодавство сеймиків, а з утворенням вального сейму – його власні акти: конституції, постанови, статuti тощо [24, с. 129]. Основним завданням королівських привілеїв були внесення зміни у соціально-правовий статус українських бояр на польську шляхту, яку концентровано спрямовували на Галичину, а згодом на Волинь та Київщину. У 1434 р. привілей надав деякі права українській шляхті, зокрема

- звільнення від підпорядкування королівським намісникам – «каштелянам»;
- право на скликання регулярних зібрань – «сеймиків»;
- бояри не вважалися слугами короля;
- галицька шляхта, аналогічно до польської, не підлягала жодним обов'язкам стосовно королівської влади, окрім сплати двох грошів щорічно від лану селянина-підданого;
- маєток шляхтича не міг бути конфіскований;
- бояри вважалися недоторканими без судового вироку;
- шляхтичеві належало право суду над власними підданими;
- слово бояр прирівнювалося до юридичного доказу.

Отже, привілеї польських королів як джерело права в Галичі по своїй суті складало певний процес зміни правового статусу колишніх Галицько-волинських бояр на польську шляхту. Суб'єктивно як джерела права привілеї були обов'язковими і в основному складалися з жалування на користь верхівки населення Галичини, але і простий люд не був виключенням, взяти ті ж привілеї для євреїв, населення сіл та ін. Наприклад, за допомогою королівських привілеїв та декретів львівські вірмени намагалися утвердити і впровадити в життя своєї громади та при взаєминах з представниками інших націй і станів деякі власні правові та звичаєві норми. Декретом Владислава III від 1434 р. застерігалася безперешкодне виконання вірменами заповіту останньої волі, щоб йому ніхто «місцевий або чужинець не наважувався і не смів перешкоджати». У документі того ж короля від 1444 р. регулювалися проблеми, що виникали під час торгівлі невільниками, яких вірмени могли купувати на чорноморських ринках [25, с. 19].

Висновки. Підсумовуючи все вищенаведене, можна констатувати, що привілеєм польських королів в Галичині як джерелам права були притаманні такі ознаки, зокрема: одноособовість – привілеї видавалися королем; чітка спрямованість дії – чітко визначений суб'єкт спрямування правової чи іншої дії привілею, окрема група осіб, міста, уся держава загалом тощо; позитивність – в основному привілеї розширювали права та інтереси суспільства.

Привілеї польських королів виявилися дієвим інструментом політики Польського королівства для колонізації Галичини, вони змінювали суспільний устрій та значення міст на регіональному

та загальнодержавному рівні. Як джерела права привілеї відіграли важливу роль для врегулювання правових відносин у Галичині у складі Польського королівства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бойко І.Й. Органи влади і право в Галичині у складі Польського Королівства (1349-1569 рр.) : монографія / І.Й. Бойко. – Львів : Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2009. – 628 с.
2. Тищик Б.Й. Історія держави і права Середньовічної Польщі (X ст. – 1795р.) / Б. Й. Тищик. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 128 с.
3. Капраль М. Економічні привілеї міста Львова XV–XVIII ст. : привілеї та статuti ремісничих цехів і купецьких корпорацій : зб. док. / М. Капраль. – Львів : Піраміда, 2007. – 816 с.
4. Кульчицький В. Історія держави і права України : підручник / Володимир Кульчицький, Борис Тищик. – Київ: Ін юре, 2007. – 624 с.
5. Сучасний словник іншомовних слів: Близько 20 тис. слів і словосполучень / [уклад: О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк]. – Київ : Довіра, 2006. – 789 с.
6. УСЕ Універсальний словник-енциклопедія / [гол. ред. ради чл.-кор. НАНУ М. Попович]. – Київ : «Ірина», 1999. – 1551 с.
7. Бойко І.Й. Джерела та характерні риси права в Галичині у складі Польського Королівства (1387-1569) : монографія / І.Й. Бойко. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 344 с.
8. Kutrzeba S. Historia źródeł dawnego prawa polskiego / Stanisław Kutrzeba. – Lwow; Warszawa; Krakow: Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, 1925. – 462 s. (t. 2).
9. Історія Львова в документах і матеріалах : зб. док. і мат. / [упоряд. У. Я. Єдлінська, Я. Д. Ісаєвич, О. А. Купчинський та ін. і відп. ред. М. В. Брик]. – Київ : Наук. думка, 1986. – 425 с.
10. Бойко І.Й. Застосування Магдебурзького права у Галичині в складі Польського Королівства (1349-1569 рр.) / І.Й. Бойко // Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського серія «Юридичні науки», – 2008. – Том 21, № 2. – С. 11-19.
11. Хоніґсман Я. Євреї у Польській державі / Яків Хоніґсма // Незалежний культурологічний часопис «Ї», 2007. – № 48.– С. 24-27.
12. Kutrzeba S. Historia źródeł dawnego prawa polskiego / Stanisław Kutrzeba. – Lwow; Warszawa; Kraków: Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, 1925. – 462 s. (t. 2).
13. Ливанцев К.Е. Кошицкий привилей 1374 года / К.Е. Ливанцев // Вестник Ленинградского университета, 1966. – № 23 – С. 128-133.
14. Jus polonicum, codicibus veteribus manuscriptis et editionibus / [ed. J. W. Bandtkie]. – Varsoviae : Typographia Publica 1831. – 472 s.
15. Бойко І.Й. Джерела та характерні риси права в Галичині у складі Польського Королівства (1387-1569) : монографія / І.Й. Бойко. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 344 с.
16. Kulejewska-Topolska Z. Nowe lokacje miejskie w Wielkopolsce od XVI do końca XVIII w. / Zofia Kulejewska-Topolska. – Poznań : Drukarnia Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 1964. – 172 s.
17. Заяць А. Є. До історії правової локації волинських міст XVI – першої половини XVII ст.: Локаційні привілеї у Литовській і Волинській (Руській) метриках / А. Є. Заяць // «Архіви України», 2001. – № 4-5 – С. 83-98.
18. Kulejewska-Topolska Z. Nowe lokacje miejskie w Wielkopolsce od XVI do końca XVIII w. / Zofia Kulejewska-Topolska. – Poznań : Drukarnia Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 1964. – 172 s.
19. М. Голубець Велика історія України: У 2-х томах / Микола Голубець. – Львів : Видавництво «Глобус», 1993. – 351 с. (т. 1).
20. Kutrzeba S. Przywilej jedliński z r. 1430 i nadanie prawa polskiego Rusi / Stanisław Kutrzeba. – Kraków : Księga pamiątkowa ku czci Bolesława Ulanowskiego, 1911. – 33 s.
21. Bobrzynski M. O ustawodawstwie Nieszawskim Kazimierza Jagiellończyka / Michał Bobrzyński. – Kraków : Uniwersytet Jagielloński, 1873. – 169 s.
22. Volumina legum / [ed. Jozafat Ohryzko] – Petersburg : Przedruk zbioru praw, 1859. – 288 s. (t.1).
23. Dyjakowska M. Historia ustroju państw w zrodlach / M. Dyjakowska, M. Lipska, L. Cwicla. – Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, 2001. – 190 s.
24. Бойко І.Й. Джерела та характерні риси права в Галичині у складі Польського Королівства (1387-1569) : монографія / І.Й. Бойко. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 344 с.